

Μπέρτολτ Μπρεχτ και στρατευμένη τέχνη

© Τατιάνα Παπά

Σύμφωνα με τη wikipedia¹ στρατευμένη ονομάζεται η τέχνη που χρησιμοποιείται με τρόπο προσανατολιστικό και δεσμευτικό, με απώτερο στόχο να τεθεί στην υπηρεσία μιας ιδεολογίας. Η ιδεολογία αυτή μπορεί να είναι πολιτική, κομματική, φιλοσοφική ή θρησκευτική.

Ένα παράδειγμα στρατευμένου καλλιτέχνη είναι ο Μπέρτολτ Μπρεχτ (1898-1956), Γερμανός δραματουργός, σκηνοθέτης και ποιητής του 20^{ου} αιώνα. Εκτός από το έργο του, η στράτευσή του φαίνεται κι από το βιογραφικό του σημείωμα^{2,3}. Υπήρξε αντικομφορμιστής και ορκισμένος εχθρός του πολέμου και του καπιταλισμού. Τα έργα του χαρακτηρίζονταν αρχικά από πνεύμα καταδίκης του πολέμου και του милитарισμού, ενώ στη συνέχεια παρατηρείται μια αποφασιστική στροφή στη σκέψη και τη ζωή του, που εμπνέεται από τη μαρξιστική φιλοσοφία. Οι θεατρικές του αναζητήσεις γνώρισαν πολύ γρήγορα την καταξίωση, με το βραβείο Κλάιστ (1922). Όταν ο Χίτλερ καταλαμβάνει την εξουσία το 1933, ο Μπρεχτ παίρνει τον δρόμο της αυτοεξορίας: Ελβετία, Δανία, Φινλανδία, Ρωσία, και τέλος Αμερική, όπου συνεργάζεται στην Καλιφόρνια με τον Τσάρλι Τσάπλιν^{4,5} και τον Τσαρλς Λώτον. Το 1949 εγκαθίσταται οριστικά στο Ανατολικό Βερολίνο στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, ενώ το 1954 τιμάται με το Βραβείο Λένιν.

Στα έργα του εστιάζει περισσότερο στη διανοητική επεξεργασία και όχι τόσο στη συναισθηματική εμπλοκή. Ο αναγνώστης οφείλει να κρίνει, ώστε να σχηματίζει μια δική του άποψη για τα γεγονότα, να παίρνει μόνος του μια θέση απέναντι σ' αυτά. Είναι ενδιαφέρον να δούμε πώς ο άνθρωπος προβάλλεται όχι με την αιώνια και την οικουμενική σημασία του, αλλά με τη μεταβλητή και τη «ρέουσα», αυτή που του επιβάλλουν οι κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες της εποχής του⁶. Τα πιο γνωστά θεατρικά του έργα που παίζονται μέχρι και σήμερα στην Ελλάδα είναι : «Μάνα Κουράγιο», «Ο Καλός άνθρωπο του Σετσουάν» και «Ο Κύκλος με την κιμωλία».

Στον Φάκελο Υλικού Λογοτεχνίας Γ' Λυκείου υπάρχει το ακόλουθο ποίημά του:

Ερωτήσεις ενός εργάτη που διαβάζει

Ποιος έχτισε τη Θήβα την εφτάπτυλη;
Στα βιβλία δε βρίσκεις παρά των βασιλιάδων τα ονόματα.
Οι βασιλιάδες κουβαλήσαν τ' αγκωνάρια;
Και τη χιλιοκαταστρεμμένη Βαβυλώνα, ποιος την ξανάχτισε τόσες φορές;
Σε τι χαμόσπιτα της Λίμας της χρυσόλαμπρης ζούσαν οι οικοδόμοι;
Τη νύχτα που το Σινικό Τείχος αποτελειώσαν, πού πήγανε οι χτίστες;
Η μεγάλη Ρώμη είναι γεμάτη αψίδες θριάμβου. Ποιος τις έστησε;
Πάνω σε ποιους θριαμβεύσανε οι Καίσαρες;
Το Βυζάντιο το χιλιотραγουδισμένο μόνο παλάτια είχε για τους κατοίκους του;
Ακόμα και στη μυθική Ατλαντίδα, τη νύχτα που τη ρούφηξε η θάλασσα, τ' αφεντικά
βουλιάζοντας, μ' ουρλιαχτά τους σκλάβους τους καλούσαν.
Ο νεαρός Αλέξανδρος υπόταξε τις Ινδίες.
Μοναχός του;
Ο Καίσαρας νίκησε τους Γαλάτες.
Δεν είχε ούτ' ένα μάγεира μαζί του;
Ο Φίλιππος της Ισπανίας έκλαψε όταν η Αρμάδα του βυθίστηκε.
Δεν έκλαψε, τάχα, άλλος κανένας;
Ο Μέγας Φρειδερίκος κέρδισε τον Εφτάχρονο τον Πόλεμο.
Ποιος άλλος τόνε κέρδισε;
Κάθε σελίδα και μια νίκη.
Ποιος μαγείρεψε τα νικητήρια συμπόσια;
Κάθε δέκα χρόνια κι ένας μεγάλος άντρας.
Ποιος πλήρωσε τα έξοδα;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ

1. Πώς δομείται το ποίημα, πώς λειτουργεί το ερωτηματικό ;
2. Ποιο είναι το βασικό θέμα του ποιήματος;

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βικιπαίδεια, [Στρατευμένη Τέχνη](#)
2. Βικιπαίδεια, [Μπέρτολτ Μπρεχτ](#)
3. [Βιβλιονέτ](#)
4. Σαρλό αναποδογυρισμένος, εφ. Καθημερινή. Δείτε [εδώ](#).
5. Απόσπασμα από την ομιλία του Τσάρλι Τσάπλιν στην ταινία «Ο Μεγάλος Δικτάτορας» (The Great Dictator). Δείτε [εδώ](#).
6. Φάκελος Υλικού Λογοτεχνίας Γ' Λυκείου, ΟΕΔΒ 2020